

9. Сухомлинова Е. Н. Формирование ценностного отношения к здоровью у старших школьников: автореф. дисс. на соиск. ученой степени кандидата психологических наук : спец. 19.00.07 – педагогическая психология / Сухомлинова Елена Николаевна. – Сочи, 2012. – 20 с.

УДК 378.147

І. І. Козинець,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Дніпропетровська державна
фінансова академія)

МОЗКОВИЙ ШТУРМ ЯК ОДНА З ФОРМ КОЛЕКТИВНОГО ОБГОВОРЕННЯ ПРОБЛЕМ

Постановка проблеми. Мозковий штурм є одним з найефективніших методів створення різноманітних ідей та прийняття управлінських рішень. Він має велику популярність і практичне використання. “Штурм” продовжує активно застосовуватися в найрізноманітніших формах під час прийняття бізнес-рішень, у менеджменті, освіті та державному управлінні. Створення нових різновидів мозкового штурму продовжується, і тому вивчення теоретичного матеріалу з цього питання та його практичне впровадження є актуальним.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемам формування та використання активних методів навчання присвячено роботи відомих науковців. Так О. Андрєєва розглядає застосування інноваційних технологій навчання при вивченні дисципліни “Гроші та кредит”, Л. Андрушко займається розробкою методів стимулювання творчого процесу в студентів і курсантів, Н. Вишневська пропонує нові підходи в інтерактивному навчанні, В. Карапетян вивчає сучасні психотехнології організації групових форм мислення і навчання. С. Шевчук та І. Клименко вважають мозковий штурм формою колективного обговорення проблем. Сподіваємося, що систематизовані матеріали як результат проведеного дослідження будуть корисними учасникам навчального процесу.

Мета статті – аналіз мозкового штурму та його різновидів як однієї із форм колективного обговорення проблем для подальшого використання цього теоретичного матеріалу під час аудиторних занять з української мови за професійним спрямуванням.

Виклад основного матеріалу. В. Карапетян та А. Петросян зауважують, що в сучасній практиці використовуються різні види групових методів навчання (на уроці, лекціях, семінарських, лабораторних заняттях та ін.). В організації групових форм навчання можуть бути використані принципи, розроблені в системах групового творчого мислення. Однією з форм групового творчого мислення є метод “мозкового штурму” [4, с. 120].

Як форма психолого-педагогічного спілкування метод виник наприкінці 30-х років ХХ ст. із метою активізації творчої думки. Використовувалися засоби для зниження критичності й самокритичності людини. Це сприяло підвищенню її впевненості в собі й готовності до

творчого пошуку [2, с. 255].

О. Андреева зазначає, що сам термін “мозковий штурм” (Brainstorming) запропонований у 1937 році А. Осборном. У англо-російському словнику Мюллера brain-storming перекладається як “напад”, “душевне потрясіння” в словнику Гальперина той же термін перекладається як “напад безумства”, “блискуча ідея”, “чудовий план”; у словнику Вебстера наведені такі значення brainstorming: a violent transient fit of insanity; a sudden bright idea, що можна тлумачити як “сильний, швидко минаючий напад безумства”, “швидка блискуча ідея”. Як оперативний метод вирішення проблеми “мозковий штурм” передбачає стимулювання творчої активності з висловлюванням максимальної кількості варіантів рішення, з яких надалі відбирають найбільш раціональні [1, с. 186], – група як єдиний мозок “штурмує” будь-яку проблему, що виникла. Робиться це енергійно, всі члени групи зосереджують свою увагу на одному і тому ж питанні. Як результат – відбувається колективна генерація ідей. Н. Вишневська вважає, що цей метод ефективний для вирішення загальних завдань, які не є вузькоспеціальними. Цей метод допомагає бути активними учасниками спілкування і генерувати безліч ідей і пропозицій за короткий проміжок часу. Найкраще, як зазначає автор, його застосовувати в групах з п’яти-шести осіб, які беруть на себе ролі фасилітатора (веде дискусію), секретаря (фіксує пропозиції), оратора (представляє ідеї), “таймера” (стежить за часом). Щоб не пропустити цікаві ідеї, важливо записувати всі пропозиції, які виникають, не оцінюючи їх, оскільки критика перешкоджає процесу творчого мислення [3, с. 18].

С. Шамало виділяє декілька етапів “мозкового штурму”: підготовка, проведення штурму, оцінка і відбір ідей, опрацювання і розвиток найцінніших ідей. Під час проведення “мозкового штурму” неодмінно повинен бути ведучий експерт, який підказує напрями пошуку. Необхідно обрати секретаря, який фіксує всі ідеї за допомогою малюнків, ключових слів, своїх позначок [9, с. 190]. На етапі підготовки чітко формулюється завдання. Підбирається фактичний матеріал: аналоги об’єкта, дані про принципи дії, різноманітні обмеження тощо. Визначаються учасники “мозкового штурму”, які поділяються на генераторів і експертів. Експерти участі в пошуку рішень не беруть.

І. Хован виділяє такі правила методу “мозкового штурму”: кажіть усе, що спаде на думку; не обговорюйте і не критикуйте висловлювання інших; розширюйте запропоновані ідеї, можливо, вони заперечують попередні; кількість ідей заохочуються; варто підтримувати і фіксувати навіть абсурдні, на перший погляд ідеї [8, с. 137].

Під час “мозкового штурму” колективний розум повинен генерувати безперервну послідовність ідей. Оптимальна кількість учасників “мозкового штурму” – 4–15 осіб. Тривалість – від 15 хвилин до 1 години. Після закінчення “штурму” весь матеріал передається експертам, які відбирають і розвивають найцікавіші й найцінніші ідеї.

Г. Ковальчук до правил, які потрібно враховувати під час проектування та реалізації заняття, відносить такі: висловлення ідей повинно відбуватися без перешкод, навіть якщо вони спочатку здаються абсурдними й недоречними; запропоновані ідеї не можна обґрунтовувати в момент їхнього проголошення; висловлені ідеї не можна коментувати (стосується однаково як організатора, так й інших учасників дискусії); після закінчення висловлення ідей можна їх

обґрунтовувати задля розв'язання головної проблеми; висловлення ідей (думок) може відбуватися в письмовій формі, а також анонімно; усі висловлені ідеї мають детально реєструватися [5, с. 142].

Є. Тодорова наводить такі приклади модифікацій цього методу – “масова мозкова атака”, “зворотня мозкова атака”, “подвійна мозкова атака”.

Перший метод, запропонований Д. Філіпсом (США), застосовується при залученні великої кількості учасників. Усіх присутніх в аудиторії розподіляють на невеликі оперативні групи кількістю 5-6 осіб. При цьому призначається загальний керівник і керівники груп. Кожна група самостійно проводить прямий “мозковий штурм” проблеми. На це виділяється 15 хвилин. Після цього групи здійснюють оцінку ідей і обирають для повідомлення великої аудиторії одну або декілька оригінальних ідей. На це відводиться ще 15 хвилин. Далі збирається вся аудиторія й керівники груп по черзі доповідають свої ідеї, які оцінюють експерти. Головний недолік методу: великий інформаційний шум, відволікання уваги учасників через велику кількість людей в аудиторії.

Метод “зворотної мозкової атаки” розроблений американською фірмою “Дженерал Електронік”. Головна увага приділяється критиці висунутої ідеї. Результатом роботи групи є список можливих протиріч, обмежень і недоліків. Після цього експерти перевіряють список, вилучають помилкові твердження, надалі прямим “мозковим штурмом” здійснюють пошук рішень для подолання недоліків. Метод зворотної “мозкової атаки” застосовується для вдосконалення наявних методичних і технологічних рішень.

“Подвійна мозкова атака”. Метод розроблено в колишньому СРСР. Він полягає в тому, що всім учасникам попередньо розсилаються запрошення, в яких вказано мету й основні правила майбутнього обговорення. Кількість учасників – від 20 до 60 осіб. Тривалість заходу – 5–6 годин. Метод складається з таких етапів: 1) постановка завдання; 2) колективне генерування ідей за правилами “мозкової атаки”; 3) перерва (1,5–2 години), під час якої учасники в невимушених обставинах обговорюють ідеї, висловлені на другому етапі; 4) колективне обговорення та генерування ідей з урахуванням зауважень, які були висловлені на третьому етапі [7, с.177].

Існує багато способів проведення мозкового штурму. Їх вибір залежить від характеру проблеми, творчої групи та інших обставин. В. Теслюк та М. Піщана охарактеризували фінську методику проведення мозкового штурму, що використовується в практиці управління та може бути реалізована під час організації семінарсько-навчальних занять із економічних дисциплін у ВНЗ. Ця методика передбачає стадії: формування проблеми, висловлювання ідей, відбір ідей, розвиток рішень.

Для реалізації зазначеної методики групи студентів автори розподіляють таким способом (надавши ролі) (таблиця 1) [6, с. 44].

Таблиця 1

“Дійові особи” мозкового штурму

Клієнт	формулює проблему і несе відповідальність за її вирішення
Штовхач	спрямовує роботу, розробляє графік її виконання
Ідеологи	учасники гри
Спеціалісти	знавці проблеми
Профани	непрофесіонали, які виступають «каталізаторами» ідей

Науковцями розроблено методику мозкової атаки з оцінюванням ідей для проведення практичного заняття зі студентами на тему “Економічні знання та навички”. Етапи цієї методики наведені нижче.

1. Проводять пряму МА (мозкову атаку) і складають загальний список ідей. Кожен учасник отримує цей список та незалежно від інших вибирає з нього 3–5 найкращих (на його думку) ідей.

2. Кожен учасник повідомляє про відібрані та доповнені ним ідеї, пояснюючи їхні переваги. Кожну ідею піддають короткій (5–10 хвилин) МА, зважаючи на її позитивні якості й недоліки, а також можливості вдосконалення (однакові ідеї двічі не обговорюються). Складають таблицю позитивно-негативної оцінки ідей (таблиця 2) [6, с. 45]. Кожний учасник обирає з таблиці один або два найкращі варіанти і розробляє за ними перелік основних понять теми.

Таблиця 2

Форма позитивно-негативної оцінки ідей

Опис ідей	Переваги ідей	Недоліки ідей
1....	1.1.	1.1.
	1.2.	1.2.
2....	2.1.	2.1.
	2.2.	2.2.

У ході проведення семінарсько-практичних занять із економічних дисциплін можна використати пряму мозкової атаки. На думку В. Теслюк та М. Піщаної, орієнтовний регламент прямої МА може бути таким:

1. Повідомлення про проведення МА з поясненням суті завдання (за 2–3 дні).

2. Сеанс МА (1,5–2 год.) включає: знайомство учасників та груп, ознайомлення з правилами МА (5–10 хв.); постановка завдання, відповіді на запитання (10–15 хв.); проведення МА (20–30 хв.); перерва (10 хв.); складання відредагованого списку ідей (30–45 хв.) [6, с. 47].

Висновки. Отже, розглянувши різні підходи до мозкового штурму, можна зробити висновок про те, що основою методології є забезпечення процесу генерації ідей, без їх критики та обговорення. Кожен (менеджер, викладач та ін.) обирає для себе той чи інший спосіб організації цього процесу. Процес “мозкового штурму” може призвести до виникнення дійсно цінних ідей і пропозицій. Хоча ефективність процесу буває різною, але в будь-якому випадку, якщо завдання важливе, а вирішення його відсутнє, то варто все-таки спробувати “мозковий штурм”.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Кожен фахівець повинен вміти знаходити рішення питань, що виникають на робочому місці. Для цього необхідно знати різноманітні способи та методи вирішення проблем, уміти їх застосовувати. Саме глибокі теоретичні знання, практичні навички та вміння з цього питання допоможуть нинішнім студентам у майбутній професійній діяльності. Тому подальшу науково-методичну роботу з означеної проблеми вбачаємо в розширенні та впровадженні поданого теоретичного матеріалу в навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрєєва О. В. До питання про застосування інноваційних технологій навчання при вивченні дисципліни “Гроші та кредит” студентами

ВНЗ / О. В. Андрєєва // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління . – 2013. – Вип. 26. – С. 184–188.

2. Андрушко Л. М. Методи стимулювання творчого процесу у студентів та курсантів / Л. М. Андрушко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. –2013. – Вип. 1. – С. 253–261.

3. Вишневська Н. Інтерактивне навчання: нові підходи / Н. Вишневська // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Умань: [б. в.], 2007, N Вип. 22. – С. 16 – 22.

4. Карапетян В. С. Сучасні психотехнології організації групових форм мислення і навчання / В. С. Карапетян, А. Г. Петросян // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2012. – Вип. 9. – С. 120–127.

5. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті : навч. посіб. / Г. О. Ковальчук. – Вид. 2–ге, доп. – К. : КНЕУ, 2009. – 298 с.

6. Теслюк В. М. Використання методик мозкового штурму в економічному навчанні / В. М. Теслюк, М. П. Піщана // Вісник НУБіП України. – 2010. – № 6. – С. 40–49.

7. Тодорова Є. М. Бібліографічна евристика як наукова та навчальна дисципліна в системі спеціальної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери / Є. М. Тодорова // Вісник Харківської державної академії культури . – 2013. – Вип. 40. – С. 171–179.

8. Хован І. Організація роботи на уроках з фізики інтерактивними методами / І. Хован // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. – 2013. – Вип. 28. – С. 133–138.

9. Шамало С.М. Застосування інтерактивного методу "мозкового штурму" при викладанні гістології, цитології та ембріології / С. М. Шамало, Т. Я. Рудюк, Ю. Б. Чайковський, А. С. Демидчук, В. Л. Рудюк // Світ медицини та біології. – 2013. – № 2(37). – С. 189–193.

10. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – 2-ге вид., виправ. і доповн. – Київ : Алерта, 2011. – 694 с.

УДК 378.018.43.02:004

А. І. Комарова,
викладач
(Полтавський національний
технічний університет)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Постановка проблеми. Виходячи з фундаментальної ідеї підвищення якості освіти за допомогою створення умов для розвитку особистості викладача як головного учасника педагогічного процесу, носія та суб'єкта загальної та професійної культури, які реалізують у педагогічній професії свій спосіб